

El Parlament belga aprova la federalització

Bèlgica ja no és una unitat

La barrera lingüística traçada en 1962 és cada cop més una frontera política i econòmica. Ara Bèlgica discuteix la nova constitució federal.

Joëlle i Stéphanie utilitzen normalment el francès per a parlar entre elles. De sobte, altres estudiants entren a la cuina de la residència i, com si fos un acte reflex, es posen a parlar flamenc, és a dir neerlandès. Totes dues són descendents de l'antiga burgesia belga d'origen flamenc, però de parla francesa. A Flandes només fa 60 anys que han deixat de practicar la diglòssia, època en què la universitat i els judicis eren exclusivament en francès.

Aquest petit exemple pretén il·lustrar els recels lingüístics encara existents entre les dues comunitats belgues majoritàries (flamenca i valona). Són, de fet, seqüel·les del procés de normalització lingüística dels últims 150 anys.

A Bèlgica es parlen tres llengües: el neerlandès (localment dit flamenc), el parla el 55% de la població; el francès, el 33% i l'alemany, ja molt més minoritari, el 0,6%. L'11% restant correspon a la població de Brussel·les, considerada oficialment zona bilingüe, tot i ser de majoria francòfona.

En 1980, el Consell Flamenc sancionà un tractat d'unitat lingüística amb els Països Baixos per a regular qüestions de la llengua comuna, relatives a lèxic administratiu i judicial, reformes ortogràfiques, etc. "Sempre hi ha hagut una relació frívola amb els Països Baixos, potser d'ençà del maltracte que vam rebre quan formàvem part d'un mateix estat abans de ser francesos", explica Els De Bens, cap del Departament de Comunicació de la Universitat de Gant.

Quan Bèlgica s'independitzà de França, en 1830, partia d'una estructura d'estat unitari i francòfon. No és fins a principis del segle XX que hi apareix una consciència federalista. Des del 1962, quan es delimiten els territoris entre ambdues comunitats lingüístiques, fins a l'actualitat, s'han fet quatre revisions de la Cons-

titució (1970, 1980, 1988, 1992) i l'estructura de l'estat s'ha anat descentralitzant.

La insatisfacció, per la cessió de competències a les regions, cada cop més lenta, i la pressió de la classe política per a accelerar-ne el procés, fan pensar que l'estat belga es troba en un *impasse* abans de la seva escissió definitiva en dos blocs. Les discrepàncies principals es basen en el fet econòmic i en el territori. Els flamencs, després de la Segona Guerra Mundial, han anat abraçant la major part de la indústria belga, mentre el motor industrial való s'ha desmembrat. Això ha portat un reclam immediat de drets culturals i lingüístics neerlandesos, fàcilment assumibles pels valons a canvi de "solidaritat" econòmica, com diuen els diaris belgues de parla francòfona.

El desequilibri és exagerat: Flandes produeix el 57,9% del PNB i Valònia només el 27%; la resta (15,1%) ve de Brussel·les (1986). Els partits flamencs reclamen més part del pastís en contrapartida a la seva contribució, i més en un moment en què es veu necessària una reconversió econòmica de l'estat per a complir els requisits del tractat de Maastricht. A Bèlgica el deute extern és el 113% del PNB (que vol dir prop del 40% del pressupost anual) i el dèficit públic és un 6% (els màxims permesos pel Tractat són 60% i 3%, respectivament). Segons els analistes, per a reduir aquests percentatges cal disminuir les despeses de l'estat i molts sospiten que serà en matèria educativa. Segons diuen, el sol fet que cada regió posseeixi més poder polític i administratiu no vol pas dir que disposi de més diners.

El Tractat de Sant Miquel, com anomenen la nova revisió de la Constitució, és el resultat d'una contínua cessió de competències del govern central a les regions. Han començat a discutir-lo aquest

mes i ja hi ha aprovat l'article més important, que defineix Bèlgica com un estat federal. L'estat belga és format per regions i comunitats. Les regions s'encarreguen de la part socioeconòmica, i n'hi ha tres: flamenca, valona i brussel·lesa, que comprèn el territori bilingüe de Brussel·les capital. A part, hi ha les comunitats, que tenen competències en ensenyament, cultura, ajut social, sanitat... També n'hi ha tres: la comunitat flamenca, que comprèn la població de parla neerlandesa de la regió flamenca i els neerlandòfons de Brussel·les capital; la comunitat francesa, que comprèn els habitants de la regió de llengua francesa de Brussel·les capital, més els francòfons de la regió valona. En aquesta regió valona també es parla alemany, i els interessats disposen alhora de la seva pròpia comunitat.

Però el trencaclosques, d'una complexitat notable, es va simplificar quan els flamencs van decidir de transferir els poders de la comunitat a la regió. D'aquesta manera es van unificar esforços. En canvi, entre la comunitat francesa i la regió valona no hi ha el mateix nivell d'acord. De moment, la fusió no s'ha fet i les rasons donades són d'ordre econòmic: prou problemes econòmics té la regió valona com per a haver d'assumir les competències en ensenyament que li traspassaria la comunitat en cas de fusió. Per a la regió flamenca, pagar l'ensenyament dels flamencs de Brussel·les no significa gaire (són el 15% de la població de la ciutat). En canvi, del milió d'habitants de Brussel·les el 85% són francòfons, és a dir una cinquena part dels francòfons belgues.

La segona idea contrària a la fusió és d'ordre cultural. Molts francòfons de Valònia ja no se senten culturalment units als francòfons de Brussel·les capital, i viceversa. El fet de viure geogràficament separats, la internacionalització

LA NOVA BÈLGICA

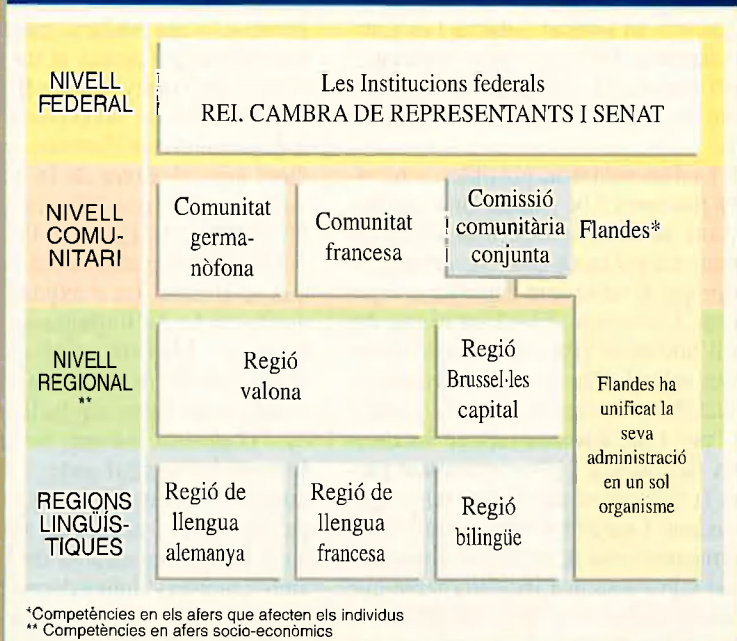


Hi ha una comunitat flamenca a l'estat francès, al voltant de la ciutat de Dunkerque.

LES COMUNITATS LINGUISTIQUES



LA COMPLEXITAT INSTITUCIONAL DE BÈLGICA



*Competències en els afers que afecten els individus
** Competències en afers socio-econòmics

LES BANDERES



BÈLGICA



FLANDES



VALÒNIA



BRUSSEL·LES

de Brussel·les per la seva capitalitat europea i la gran aflluència d'estrangers, els ha donat un tarannà diferent.

La tercera i darrera idea és d'evitar enfrontaments polítics entre Valònia i Flandes. Alguns valons defensen que, amb les institucions francòfones separades, s'afavoreix la continuïtat de l'estat belga i s'evita l'increment d'enfrontaments bilaterals.

La nova Constitució que neix del Tractat de Sant Miquel significa la "regionalització" de l'agricultura, del comerç exterior i de les relacions internacionals, només en últim terme relegades a la monarquia. Per tant, podem dir que el Consell Regional, amb el nou traspass de competències, assumeix estatus d'estat dins la federació belga, encara que oficialment es continui anomenant regió.

BRUSSEL·LES, ENTRE DUES AIGÜES

¿Però quin serà el futur de Brussel·les en una possible separació entre la regió flamenca i la regió valona? La solució fins ara ha estat de dotar-la d'un règim regional bilingüe autònom, però en un possible desmembrament de Bèlgica, ambdues parts se la voldrien fer seva. Brussel·les està en territori flamenc i és d'origen flamenc. Però, per raons històriques o per influència dels estrangers que hi viuen, és majoritàriament de parla francesa.

Hi ha dues solucions possibles: o bé esdevé flamenca o bé valona. Una part important de la comunitat francòfona de Brussel·les per raons culturals i d'interessos propis ja no se sent lligada a la regió valona, i viceversa. Fins i tot el cap del Partit Socialista (PS) de la Regió Brussel·les capital, Charles Piqué, proposava a final d'any una escissió del PS francòfon "per a no dependre més de les decisions de Valònia". Econòmicament parlant, la situació encara és més magra per als valons. Una ciutat com Brussel·les és enormement cara de mantenir, i més per a una regió amb una indústria feble que produeix encara no el 30% del PNB.

Per la seva banda, els flamencs es tro-

ben amb molts punts a favor. El sentiment flamenc està profundament arrelat entre els flamencs de Brussel·les, conscients de pertànyer a una entitat cultural comuna. Alhora, l'economia flamenca es podria permetre d'assumir una capitalitat europea i tot el pes econòmic que això representa. De fet, Brussel·les és la capital de la regió flamenca, quan la valona és Namur. Amb tot, Flandes es troba



Flandes produeix quasi el 60% del PNB de Bèlgica. En la foto, una de les principals ciutats flamenques: Bruges.

amb un problema important a la capital en cas d'assumir la seva independència: fer-se seva una població majoritàriament francòfona que potser ja no se sent tan valona, però menys encara flamenca.

El president de Volksunie (VU), partit independentista flamenc, ho explica dient que "el motor de la ciutat és flamenc, només que viu als afores". El Front Démocratique des Francophones (FDF) acusa la manca de possibilitats que té Brussel·les d'expandir-se, puix que ha de fer-ho forçosament en territori flamenc. Llavors, molta de la gent francòfona ha de viure als afores de la ciutat, on no tenen cap facilitat lingüística. "D'aquesta manera, la indústria de Brussel·les capital esdevé flamenca", afegeix Caroline Persoons, assistenta parlamentària de l'FDF. Per resoldre això, Brussel·les disposa de 19 comunes amb "facilitats lingüístiques" per a una llengua o altra. "En segons quina comuna de majoria flamenca les facilitats no

són del tot reals; en una, per exemple, no es pot veure la televisió francesa ni comprar en francès", assegura Paul Muraille, director d'una empresa d'assessorament lingüístic.

La tercera possibilitat que apunten totes dues parts és la d'una Brussel·les independent en el marc de la CEE. Com si fos una regió més de l'Europa federal. "Aquesta possibilitat no ens agrada per-

què no té sentit prendre la identitat històricament flamenca de la ciutat", explica el president de VU, Bert Anciaux. En canvi, l'assistent parlamentari de l'FDF, M. de Herde, creu "acceptable aquesta possibilitat, sempre que no puguem guanyar la lluita de Brussel·les". I afegeix: "Abans que flamenca, tot".

Segons Bert Anciaux, "l'Europa de Maastricht no defensa prou la identitat dels pobles i, en canvi, entén els estats com uns monòlits, aspecte molt negatiu per a Brussel·les".

El professor de Ciència Política de Gant, W. Halling, coincideix en un dels arguments dels partits nacionalistes d'una part i una altra (Front Démocratique des Francophones i Volksunie) a reclamar la governabilitat de Brussel·les en cas d'una separació definitiva. Tots dos afirmen que "Brussel·les s'està morint" i que "cal donar-li un nou impuls cultural i polític". Halling hi afegeix que "darrere la seva internacionalització, Brussel·les hipoteca la seva identitat".

La frontera lingüística, doncs, s'ha convertit en una frontera política i econòmica. En les diverses reformes de l'estat, els partits polítics s'han anat separant en valons i flamencs (excepte a la regió de Brussel·les capital), i han aparegut amb força els partits nacionalistes. Per exemple, en les eleccions legislatives del 1991, si a Valònia es mantenien el socialistes (PS) i pujaven els ecologistes (Écolo), a Flandes s'afeblia la coalició cristiano-socialista (CVP-SP) i s'enfortia l'independentisme d'extrema dreta, el Vlaams Block, que amb el 12% dels vots és ara la quarta força política flamenca. A Valònia, l'FN (utranacionalistes francòfons) ha passat de l'1% al 5% a

Brussel·les, cosa que s'interpreta com un vot de càstig. Això ha provocat moltes manifestacions antiracistes.

UN ALTRE CAS: LES FOURONS

Les Fourons és un territori flamenc envoltat de territori való, que en reclama l'annexió. José Happart, president del consell comunal de Les Fourons, ha esdevingut el símbol de la lluita pel manteniment dels drets lingüístics dels francesos. És el fundador del partit comunal, Retour à Liège, que en les últimes eleccions va aconseguir el 57,3% dels vots. Alhora, Happart va promoure i realitzar un referèndum a finals d'any en què els fouronians demanaven de ser valons en lloc de flamencs. Però, ha estat decretat anticonstitucional pel senat. Ara, la lluita

Competències en política exterior per a Flandes i Valònia

Un dels punts més interessants i originals de la nova Constitució belga fa referència a la política exterior. Per primera vegada a Europa, les competències en matèria de relacions internacionals, o almenys una bona part, seran cedides a les regions valona i flamenca.

Des de l'any 1980 els governs regionals i els de les comunitats estan "associats" al govern belga en les negociacions internacionals que afecten les seues competències. Això significa que quan el govern belga signa qualsevol acord relatiu a una matèria en la qual són competents les institucions flamenques o valones, és preceptiu el consentiment d'aquestes. En 1988 una llei va aprovar

tinga competències en la matèria objecte del tractat. En la pràctica, com que gairebé totes les matèries seran transferides als governs való, flamenc i brussel·lès, això significa que, sovint, els acords, els signaran els governs regionals.

Arribats ací, es plantegen dos problemes. D'un costat, saber què n'opinarà la comunitat internacional, formada majoritàriament per estats. ¿Voldrà Alemanya signar un tractat amb Flandes, o exigirà de signar-lo amb Bèlgica? D'un altre, ¿acceptarà el govern belga que el seu estat siga representat a nivell internacional per diversos governs, de vegades irreconciliables?

Els problemes no seran, tanmateix, competència exclusiva dels "belgues". Perquè ¿què farà la Comunitat Europea, si el govern flamenc, d'acord amb la constitució belga, exigeix un seient al Consell Europeu i en els altres òrgans del govern comunitari? ¿I si reclama un escó a l'ONU? ¿Pot acceptar l'ONU que Bèlgica tinga tres escons diferents? Hi ha el precedent de l'antiga URSS, que tenia tres escons, l'un per a la totalitat de l'URSS i un per a Ucraïna i Bielorrússia. La polèmica, evidentment, no es farà esperar i durant els mesos vinents assistirem a l'autèntica batalla política de la representació exterior.

El debat té, a més, una transcendència que supera de molt els límits de l'estat belga. Per exemple, l'acceptació, per la Comunitat Europea, de Flandes, Valònia o Brussel·les com a interlocutors vàlids, al mateix nivell que avui ho és Bèlgica, segur que dispararia una cascada de reivindicacions semblants, des de nacions com Escòcia o Euskadi o d'entitats administratives com Baviera o Llombardia. I en aquest cas el paper dels estats entraria en una crisi molt important.

De fet, alguns governs ja han manifestat a l'executiu belga la seua inquietud per aquesta clàusula de la reforma constitucional en marxa. Però el govern belga té com a prioritat d'entendre's amb els seus ciutadans, siga quina siga l'opció que puguen prendre. I les conseqüències que això puga tenir a nivell exterior només són una part molt secundària de la preocupació de l'executiu de Brussel·les. Del de Brussel·les-Bèlgica, no del de Brussel·les-regió, és clar.

Vicent Partal



Brussel·les conforma una regió pròpia per la seva realitat lingüística mixta. ARXIU

d'Happart és d'aprofitar el Tractat de Sant Miquel per a dotar Les Fourons d'un règim biregional. "Fa temps ja els vam donar el territori de Mouscron; ara això no té sentit", comenta Bert Ancliaux, president de VU. Amb tot, a la província de Luxemburg de la regió valona ens trobem que un 40,1% de la població seria més partidària d'adherir-se al Gran-Ducat de Luxemburg que no de formar part d'un estat való, segons una enquesta feta pel Moviment Luxemburguès.

Enric Ordeix (Brussel·les)

el dret de Flandes i de Valònia a signar tractats internacionals, però aquesta llei mai no ha entrat en vigor.

La reforma constitucional ara a debat insisteix en aquest punt. Si la Constitució és aprovada, l'article 68 (i una llei especial que s'haurà de dictar amb posterioritat) permetrà la signatura de tractats internacionals a diferents interlocutors. En podrà signar l'estat federal belga, o el govern de Flandes, el consell de Brussel·les o el govern de Valònia. O, encara més, els consells comunitaris valons (és a dir el Consell francès i el Consell alemany). En cada cas el signatari serà qui